

Погоріленко А.В.

аспірант 2 року навчання,

Національна академія внутрішніх справ

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО: ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ

Станом на сьогодні, сурогатне материнство є забороненим у більшості країн Європи [1, с. 3]. Причиною цього є те, що у цивілізованих країнах воно розглядається як форма торгівлі людьми та інструмент приниження людської гідності. Європейський Парламент, розглядаючи дане питання, у Резолюції від 17 грудня 2015 року щодо Річного звіту про права людини та демократію у світі за 2014 рік, вказав, що він *«засуджує практику сурогатного материнства, яке підриває людську гідність жінки, оскільки її тіло та репродуктивні функції використовуються як товар»*, а також, що гестаційне¹ сурогатне материнство *«передбачає репродуктивну експлуатацію та використання людського тіла з метою отримання фінансової або іншої вигоди»* і *«повинне бути заборонене»* [2, п. 115].

Ряд міжнародно-правових актів, прийнятих на захист людської гідності, зокрема Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (ратифіковано 2004 року в Україні) [3], Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (ратифіковано 2010 року в Україні) [4], Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифіковано в Україні 2003 року) [5], Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 (ратифіковано в Україні 2000 року) [6], Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину² [7], Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування досягнень біології та медицини,

¹ Тип сурогатного материнства, коли дитина не є біологічно пов'язаною з сурогатною матір'ю, імплантується в її материнські органи за результатом використання технологій штучного запліднення

² В аспекті неможливості втручання в природний процес зачаття та народження людини, стаття 14 документу.

стосовно заборони клонування людських істот¹ [8], розглядаються як правове підґрунтя для подальшої прямої нормативної заборони сурогатного материнства на міжнародному рівні [9, с. 16].

Такий стан справ на міжнародно-правовому рівні став наслідком тривалого формування правосвідомості міжнародної спільноти, розвитку гуманістичних ідей щодо необхідності захисту гідності кожної людини, незалежно від віку, статі, особливостей розвитку чи інших ознак, що поступово імплементувалися в міжнародне законодавство.

Незважаючи на міжнародне визнання факту недопустимості експлуатації жінки та приниження людської гідності дітей, народжених через практику сурогатного материнства, деякі країни, серед яких Україна, Росія, Білорусь, Кіпр, Великобританія, дозволяють ті чи інші форми сурогатного материнства [1, с. 6–9].

В Україні, зокрема, дозволеними є всі форми сурогатного материнства, в тому числі комерційне [10]. Відносини у сфері сурогатного материнства на даний час регулюються наступними нормативно-правовими актами: Сімейний Кодекс України [11], Цивільний Кодекс України [12], Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [13], Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні [10].

Даний факт обговорювався на сесіях Європейського Парламенту. Одним з адресованих питань до Європейської Комісії було наступне: *«Чи буде вона закликати український уряд заборонити сурогатне материнство, щоб забезпечити дотримання прав людини в сусідніх з ЄС країнах та зменшити можливість обходу європейськими громадянами національних заборон, відвідуючи Україну для цілей цієї практики, яка є незаконною в Європі?»* [14]. Отже, Україна розглядається як платформа для обходу законодавства європейських країн в контексті експлуатації жінок через практику сурогатного материнства.

Варто зазначити, що Україна ратифікувала більшість із вищезазначених міжнародно-правових актів, спрямованих на захист людської гідності. Крім того, статті 3, 21, 28, 41, 68 Конституції України [15] встановлюють принципи поваги до честі та гідності кожної людини, її життя, здоров'я, недоторканності та безпеки. Таким чином, легалізація практики комерційного сурогатного материнства протирічить

¹ В аспекті неможливості «будь-якого втручання з метою створення людської істоти, генетично ідентичної іншій людській істоті, живій або померлій»

визначеним вказаними документами цінностям, з огляду на що чинить деструктивний вплив на правосвідомість громадян України. Як вказує М.Є. Черкас, *«Посиленню деформаційних явищ у суспільній правосвідомості України сприяють суперечності в різних галузях законодавства й правоохоронній системі в цілому. [...] Безпосередньою причиною виникнення деформацій правової свідомості є стан основних елементів механізму правового регулювання»* [16, с. 175].

Усвідомлення громадянами нашої держави того факту, що правове поле України містить значні внутрішні протиріччя та фактично існує для обходу законодавства європейських держав, слугуватиме причиною розвитку зневаги до права в цілому, формування правового нігілізму та, як наслідок, поширенню деструктивних суспільних явищ. Фактично, станом на сьогодні, законодавство України у сфері сурогатного материнства слугує не для захисту прав українських громадян, а для обслуговування репродуктивних потреб громадян більш розвинених держав, які, зі свого боку, практику сурогатного материнства заборонили. Вказаний стан справ сприятиме розвитку почуття незахищеності, експлуатації та покинутості.

Для усунення вказаних психологічних тенденцій, пропонується розглянути можливість внесення до законодавства України наступних змін. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні викласти в редакції, що виключатиме розділ VI. «Сурогатне (замінне) материнство». При внесенні змін до Кримінального Кодексу України (далі – ККУ) варто врахувати проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання торгівлі людьми», розроблений спільно Є. Голинським та А. Погоріленко, в якому була внесена пропозиція щодо доповнення ККУ статтею 149¹, яка містила би заборону *«посередництва в організації сурогатного материнства, тобто умисних дій, спрямованих на створення, налагодження, підтримку чи супровід договірних відносин між біологічними батьками дитини та жінкою, що погоджується її виносити, народити та в подальшому передати таким батькам»*.

Дана пропозиція відповідних авторів є доречною з огляду на те, що ККУ є єдиним нормативно-правовим актом, який чинить значний демотивуючий вплив на громадян з точки зору їхнього бажання вчиняти ті чи інші правопорушення. Крім того, відповідні корективи до ККУ, з одного боку, сприятимуть формуванню внутрішньої заборони на сприяння реалізації практики сурогатного материнства, а з іншого – формуватимуть ціннісну парадигму, згідно якої життя дитини наділене гідністю і не є товаром.

Список використаних джерел:

1. Laura Castañeda Alegre, Miguel Ángel Navarro Andreu, Sabela Siaba Crespo. Gestational surrogacy: a european overview and the spanish case. A feasible proposal? Themis competition 2020. 30 June – 3 July. URL: <http://www.ejtn.eu/PageFiles/18747/TH-2020-03%20ES.pdf>
2. European Parliament resolution of 17 December 2015 on the Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2014 and the European Union's policy on the matter (2015/2229(INI)). European Parliament. Strasbourg. Thursday, 17 December 2015. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0470_EN.html (дата звернення: 30.12.2020).
3. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. Документ 995_791 станом на 30.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text (дата звернення: 30.12.2020).
4. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Документ 994_858 станом на 30.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text (дата звернення: 30.12.2020).
5. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії. Документ 995_b09 станом на 30.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text (дата звернення: 30.12.2020).
6. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці N 182. Документ 993_166 станом на 30.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text (дата звернення: 30.12.2020).
7. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 року. Документ 994_334 станом на 30.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text (дата звернення: 30.12.2020).
8. Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування досягнень біології та медицини, стосовно заборони клонування людських істот (ETS N 168). Документ 994_526 станом на 30.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_526#Text (дата звернення: 30.12.2020).
9. Surrogate motherhood: a violation of human rights. Report presented at the council of europe, strasbourg, on 26 april 2012. European Centre for Law and Justice. URL: <https://www.ieb-eib.org/ancien-site/pdf/surrogacy-motherhood-icjl.pdf> (дата звернення: 30.12.2020).
10. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: документ, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 року № 787. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 жовтня 2013 р. за № 1697/24229.

11. Сімейний Кодекс України: закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст. 135.

12. Цивільний Кодекс України: закон України від 16.01.2003 року № 435-IV станом на 08.09.2020 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № № 40-44, ст. 356.

13. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»: закон України від 19.11.1992 року № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст. 19.

14. Marco Dreosto. Question for written answer E-003388/2020 to the Commission. European Parliament. Parliamentary questions. 5 June 2020. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-003388_EN.html (дата звернення: 30.12.2020).

15. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР станом на 08.09.2020 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Черкас М. Є. Чинники, що впливають на формування правосвідомості в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-172-182.pdf (дата звернення: 10.11.2020).

Сандал (Травенко) О.С.

аспірант,

Інститут психології імені Г.С. Костюка

Національної академії педагогічних наук України

АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНИХ СТИЛІВ ЯК ОСНОВА ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

На сучасному етапі українське суспільство перебуває у складних і суперечливих умовах соціально-економічної кризи. Наслідки тривалої нестабільності, що ускладненні військовими подіями на сході України, породжують безліч стресових випадків (наприклад, смерть близьких людей, хвороби що загрожують життю і т. інше). Ситуації з винятковою загрозою та/або катастрофічними масштабами, піддають особистість інтенсивному і надзвичайному впливу загрози для життя, порушуючи її відчуття безпеки.